

ПЕРШОЧЕРГОВІ СЛІДЧІ ДІЇ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Розслідування будь-якого злочину є складним та багатоаспектним явищем. Коли ж йдеться про легалізацію доходів, одержаних злочинним шляхом, то ситуація ще більш ускладнюється, адже в цій злочинній діяльності завжди задіяна група людей із значно більшими пізнаннями фінансової сфери, ніж правоохоронці. Це дає їм перевагу бути на крок попереду тих, хто проводить розслідування. Відтак вмiла організація процесу розслідування й визначення ефективних першочергових слідчих дій набуває неабиякої актуальності.

У криміналістичній літературі зазначено, що планування розслідування є основним методом організаційно-управлінської діяльності в кримінальних провадженнях. За своїм змістом і функціями планування – це складний процес визначення шляхів, способів, засобів, сил і строків успішного досягнення заздалегідь поставленої мети [1, с. 73]. Вмілий підбір працівників слідчо-оперативної групи та чітка постановка цілей кожного етапу розслідувань є запорукою їх ефективності.

Варто наголосити, що ефективність розслідування легалізації (відмивання) злочинних доходів залежить від успішної реалізації таких задач:

- виявлення фінансових операцій та інших угод, спрямованих на легалізацію (відмивання) злочинних доходів;
- доказування конкретних фактів легалізації (відмивання) злочинних доходів;
- доказування злочинного джерела походження грошових коштів;
- розшук, арешт, конфіскація злочинних доходів;
- виявлення і доведення раніше невідомих фактів та епізодів злочинної діяльності щодо легалізації (відмивання) доходів;
- розширення доказової бази шляхом організації та здійснення оперативного супроводу всього процесу розслідування [2, с. 4]

Для послідовної реалізації вказаних задач необхідно провести ряд першочергових слідчих дій, чітку регламентацію яких містить КПК України.

Отож, під час розслідування кримінального провадження легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, мають бути проведені обшуки приміщень банків та конвертаційних центрів, накладення арешту на рахунки буферних і фіктивних підприємств, допити свідків, обшуки приміщень контрагентів тощо. Головною метою проведення всіх цих слідчих дій є отримання документального підтвердження кожної фінансової чи господарської операції, пов'язаної з відмиванням злочинно здобутих коштів та проведеної від імені або за участі буферного чи фіктивного підприємства, а також блокування грошових коштів як на поточних рахунках цих підприємств, так і готівкових коштів, що мають бути знайдені та вилучені у приміщенні конвертаційного центру. Для реалізації ефекту раптовості й уникнення можливостей знищення необхідних доказів, обшуки мають бути проведені одночасно як у приміщеннях задіяних банків, так і конвертаційних центрів.

Аналізуючи обшук як слідчу дію варто відзначити, що перед її початком учасники цієї слідчої дії мають бути ознайомлені з цілями обшуку, зовнішнім виглядом розшукуваних предметів, а якщо це документи, то знати їх форму та орієнтовний зміст. Так, викладення документу в паперовій чи електронній формі напряму впливає на місце їх перебування і визначає хід проведення обшуку. Під час вказаної слідчої дії вилучаються не лише бухгалтерсько-облікові документи, а й установчі, страхові, документи органів державного контролю, документи на право власності тощо. Вилученню підлягають готівкові кошти, комп'ютери, периферійні пристрої, банківські картки, носії інформації та інші предмети, що мали відношення до організації злочинної діяльності.

Наступною слідчою дією є виїмка, що проводиться в банківських установах, в яких відкрито рахунки юридичних і фізичних осіб, задіяних у легалізації і через які проходили відмиті грошові кошти. Крім банків виїмка може проводитись в державних органах, які здійснювали реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності, видавали відповідні ліцензії, дозволи, у тому числі на участь у приватизаційних аукціонах, тендерах; нотаріусів, бюро технічної інвентаризації; регіональних митницях; біржах, інвестиційних компаніях, благодійних фондах, інших комерційних структурах, що були долучені до легалізації злочинних доходів з метою вилучення документів, які відображають характер і зміст здійснених фінансово-господарських операцій [1, с. 77-78].

Після проведення обшуку та виїмки, доцільно розпочати допити підозрюваних та осіб, що надавали різного роду допомогу у

легалізації, а відтак Були фактично співучасниками злочину. Вивчення особистості допитуваних в цій категорії злочинів також має надзвичайно важливе значення. Врахування їх віку, освіти, займаної посади і місця в суспільстві дозволяє виявити і їх статус в злочинному угрупованні. Основною метою усього фінансового розслідування має стати притягнення до відповідальності усіх членів злочинної групи.

Для виявлення усіх зв'язків та відносин між учасниками легалізаційного процесу, важливе значення має проведення певних негласних слідчих дій, зокрема: аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України); арешт, огляд, виїмка кореспонденції (ст. 261, 262 КПК України); знаття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України); зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264); обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України); спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України). Лише в поєднанні гласних і негласних слідчих дій можна здобути належну кількість доказів для провадження подальших етапів розслідування.

Отож, у питанні розслідування легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, найважливіше значення мають ефективне провадження гласних і негласних слідчих дій, які мають чітко відповідати вимогам кримінально-процесуального законодавства. Зібрані докази, утворюючи послідовний ланцюжок, мають доводити злочинність діяння групи осіб, розслідувавши яку винні особи понесуть передбачене покарання.

Перелік використаних джерел

1. Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні: метод. рек. / [С. С. Чернявський, О. Є. Користін, В. А. Некрасов та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. – 164 с.

2. Александрова И. Л. Особенности производства обыска (выемки) при расследовании легализации (отмывания) преступных доходов. Российский следователь. 2005. № 4. С. 3–6.